

Milan Komar (1921–2006)

Dne 2. decembra 2005 je Univerza v Ljubljani na pobudo Teološke fakultete proglasila prof. dr. Milana Komarja za svojega častnega senatorja. Častni naziv je svojemu nekdanjemu študentu podelila za njegove izjemne dosežke na področju kulturnega in akademskega dela. Manj kot dva meseca kasneje, 20. januarja, je Milan Komar sklenil svojo bogato, ne vedno prijazno zemeljsko pot. Umril je v Boulogne sur Mer v Argentini, kjer je živel s svojo ženo.

Iz življenja prof. dr. Milana Komarja

Rodil se je 4. junija 1921 v Ljubljani kot sin primorskih beguncev po prvi svetovni vojni. Po osnovni šoli v Škofji Loki je obiskoval klasično gimnazijo v Ljubljani, kjer je leta 1939 maturiral.

Pravo je začel študirati na ljubljanski univerzi – tu je bil tudi predsednik akademskega društva Pravda – in ga leta 1943 v Torinu dokončal z doktoratom na temo *Pravična vojna pri Vitoriji in Suárezu*. Kakor sam pravi, jo je »iz prava mahnil kar naravnost v filozofijo«. Zasebno se je ob študiju prava poglobljajl v filozofijo že v Ljubljani, kjer so ga najbolj zaznamovali Aleš Ušeničnik, Evgen Spektorski in Josip Turk, v Torinu na novoustanovljeni filozofski fakulteti salezijanske univerze pa je poslušal predavanja Frana Wallanda, Giuseppeja Gemellara in Carla Mazzantinija. Filozofija Franceta Vebra mu ni bila blizu, med omenjenimi učitelji pa je nanj najbolj vplival Evgen Vasiljevič Spektorski, ruski emigrant, zadnji nekomunistični rektor kijevske univerze. Spektorski je na ljubljanski pravni fakulteti predaval sociologijo, ki pa je bila bolj socialna filozofija. Navdušil ga je za študij Valvasor-

jevega sodobnika, kranjskega državoslovca, jurista in pravnopolitičnega filozofa Franca Alberta Pelzhofferja, obenem pa tudi za študij racionalističnega filozofa Christiana Wolffa.

Po drugi svetovni vojni se je moral umakniti iz domovine. Zatočišče mu je leta 1948 dala Argentina, kjer se je najprej preživljal z ročnim delom in nadaljeval študij filozofije ter pedagogike. Že leto kasneje je začel poučevati humanistiko in zgodovino filozofije na Visoki novinarski šoli, od leta 1952 pa je poučeval tudi grščino na Višjem inštitutu za versko kulturo. Istočasno je bil profesor klasičnih jezikov na Pedagoški fakulteti sveta za katoliško vzgojo in profesor filozofske antropologije na Šoli za psihologijo, ki se je leta 1960 preoblikovala v Svobodno fakulteto za psihologijo.

Leta 1959 je začel poučevati na Argentinski katoliški univerzi, ustanovljeni istega leta, kjer je bil v letih 1981–1982 dekan filozofske fakultete. Začel je z razlago besedil iz antične filozofije, leta 1963 pa je postal redni profesor za zgodovino moderne filozofije. Že ob doktorskem študiju se je poglobil v študij španske druge sholastike (de Vittoria, Suárez), ki je omogočila nastanek predkantovskega racionalizma in s tem razvoj novoveške filozofije. Od leta 1971 do upokojitve leta 1998 je na Argentinski katoliški univerzi poučeval tudi etiko.

Poleg rednega univerzitetnega dela je veliko časa posvečal predavanjem iz filozofske antropologije na različnih argentinskih akademskih ustanovah: na Višjem inštitutu za religiozno kulturo v Buenos Airesu in v San Isidru, na teološki fakulteti v Isidru, na Inštitutu za špansko kulturo, v benediktinski

opatiji sv. Sholastike v Viktoriji in na raznih učiteljskih »Ustanove kardinala Ferrarija«, na Višjemu svetu za katoliško vzgojo in Inštitutu Srca Jezusovega. Predaval je tudi na medicinski fakulteti Državne univerze, na Obalni univerzi v Rosariu, na Centru za humanistične in filozofske študije in na različnih drugih ustanovah (Fundacija za duševno zdravje, Fundacija Jackson in Fundacija Arché). Pomembna in odmevna so bila predavanja, ki jih je imel za slovensko skupnost: za Slovensko kulturno akcijo, za Katoliško akademsko starešinstvo, za Akademsko društvo, na visokošolskem tečaju itd. Poleg teh tečajev je še vedno poučeval klasične jezike, imel pa je tudi druga predavanja za različne katoliške ustanove in v slovenski skupnosti.

Največkrat je šlo za poljudna predavanja s humanistično vsebino, namenjena akademski mladini, ki so doživela velik odmev. S humanistično-filozofskimi predavanji, ki so izpostavljala antropološko-eksistencialna vprašanja, je Komar hotel zaječiti prevlado pridobitne, scientistično oblikovane misli. Z zahtevno, a obenem poljudno filozofsko mislijo se je boril proti vulgarizaciji filozofije med laičnim občinstvom. Sam pripoveduje: »To so bili zelo obiskani celoletni tečaji s humanistično vsebino, ki so postopoma prešli v splošno tematiko filozofije o človeku in zajeli tudi sodobno problematiko. Poljudno obdelovanje teh vprašanj pa ni lahko; zahteva veliko več napora kakor strokovni tečaji za študente filozofije. Vendar je to 'poljudovanje' nujno potrebno. Slabe filozofije vedno pridejo v poenostavljenih, banaliziranih oblikah do množice in povzročajo mnogo zla«. To divulgacijo (poljudovanje) je razumel kot uporabo filozofije v vsakdanjih življenjskih situacijah, ki posamezniku postavljajo eksistencialna vprašanja, vredna filozofskih odgovorov. Kakor nekdanj Sokrat, ki svoje filozofije ni nikoli zapisal, ampak jo je živel in jo prenašal naprej v živem stiku s svojimi učenci, je tudi

Komar opravljal vlogo buditelja misli. Prav zato je veljal za nekaj posebnega: od zapisane mu je bila pomembnejša govorjena beseda, s katero je svojega slušatelja in sogovornika oblikoval in budil. Zato njegov tiskani opus ni obsežen, ampak zajema »le to, kar je tako rekoč padlo z delovne mize«. Akademik Zorko Simčič, njegov dolgoletni prijatelj in sogovornik, omenja stotine posnetih trakov s filozofskih tečajev, posvečenih najrazličnejšim temam, kakor je na stotine tudi razmnoženin s teh tečajev.

Komarjeva filozofska misel

Na njegovi znanstveni poti sta bila ključna dva misleca: Christian Wolff (1679-1754) in Tomaž Akvinski (1225-1274).

S svojimi raziskavami je Komar poskušal rehabilitirati tradicionalno filozofijo, zlasti Tomaža Akvinskega, to pa ga je vodilo k reperiodizaciji srednjeveške in novoveške zgodovine filozofije. K tej rehabilitaciji, ki jo je imel za svoje življenjsko poslanstvo, ga je spodbudila teza sodobne filozofije, ki je Tomaža zgrešeno in neupravičeno imela za racionalista. V Ljubljani sta pod vplivom francoskega eksistencializma in personalizma to tezo že pred vojno zastopala profesorja francoske književnosti Jakob Šolar in Edvard Kocbek, prav tako pa je po vojni val francoskega eksistencializma te očitke prinesel tudi v Argentino, ki je bila dežela z močno predvojno tomistično tradicijo.

Očitek racionalizma Tomažu Akvinskemu je Komarja najprej usmeril k študiju racionalistične filozofije, natančneje Christiana Wolffa, »najbolj sistematičnega racionalističnega filozofa«. Zanj ga je še v času ljubljanskega študija navdušil Spektorski, sam velik poznavalec tega obdobja, ki se je za univerzitetno kariero habilitiral v znameniti nemški, badenski novokantovski šoli, kjer je v svoji habilitacijski tezi obdelal nemški predkantovski racionalizem. Ker so bila Wolffova dela v ča-

su, ko se je Komar začel zanj zanimati, v knjižni obliki še težko dosegljiva, si jih je za svoj študij dal posneti na mikrofilme v večjih svetovnih knjižnicah.

Od Wolffa je šel nazaj k Suárezu, od Suáreza h Kajetanu, pomembnemu razlagalcu Tomaža Akvinskega. Ugotovil je, da je že to izročilo Tomaža razlagalo napačno, tj. racionalistično. Po Komarjevem mnenju je bil že tu vir kasnejšega napačnega gledanja na Tomaža. Že te razlage so namreč v Tomaževi misli preveč poudarjale aristotelški element, pozabljale pa so na platonskega. Toda pri Tomažu ne najdemo nič več Aristotela kakor Platona, kar se kaže v Tomaževi ideji o deleženju končnega bitja v neskončnem, v »esencah«, ki so od Boga ustvarjene, same ustvarjalne in vtisnjene v stvari. Po njih, ki dajejo stvarjem jasnost, moremo stvari umevati. A Komar filozofije ni preučeval samo v smeri od Wolffa k Tomažu. Zgodovino filozofije je preučeval tudi v nasprotno smer: preučeval je vpliv, ki ga je imel Wolff na nemški idealizem, zlasti na Kanta in Hegla. Wolffa je torej razumel kot pomembno križišče, kjer se filozofija novega veka dokončno loči od filozofije srednjega veka. Filozofija se je odrekla mišljenju biti in je stopila na pot konstruktivizma.

Od Wolfa dalje se je v filozofiji ustalilo konstruktivistično razumevanje misli: misel se ne ravna več po biti in ni več odgovor nanjo, ampak bit samo vzpostavlja in usmerja. Ta usmeritev je imela globoke družbene posledice: Komarjev somišljenik, italijanski filozof Del Noce, je fašizem razumel kot izrastek konstruktivizma, ki ima z marksizmom skupno to, da oba gradita na prevladi »prakse« nad opazovanjem realnosti. Fašizem in marksizem razumeta človeka kot bitje prakse, ki stvarnost ustvarja, ne pa kot bitje, ki je poklicano, da se s svojo mislijo poglobi v skrivnosti stvarnosti in njene biti. »Za filozofijo, ki ustvarja in spreminja svet, je motrenje biti

nepotrebno.« Takšen konstruktivistično zasnovan model filozofije je bil v novem veku postavljen nad druge. Podporo je dobil predvsem v *Kritičnem zgodovinskem slovarju*, ki ga je konec 18. stoletja pripravil Pierre Henry Bayle. Po Baylu novi vek stoji na treh temeljih: 1) renesansa, ki pomeni prelom s srednjim vekom; 2) reformacija, ki pomeni prelom z Rimom; 3) Descartes, ki je kot filozof dvoma steber moderne filozofije. Ta interpretacija, ki je po Komarju v nasprotju z zgodovinskimi dejstvi, je prek francoskih enciklopedistov in Hegla postala temelj na Zahodu prevladujočega konstruktivistično-modernističnega razumevanja zgodovine filozofije. Smer, ki se je takšni interpretaciji filozofije uprla, je bil tradicionalistični modernizem. Toda tradicionalizem konstruktivizma ne more preseči, saj je samo njegova negacija.

S študijem Wolffa se mu je – kakor Komar sam pravi – »tako rekoč vsilila nujnost reperiodizacije vse moderne filozofije«. Reperiodizacijo je razumel tako, da filozofija svoje lastne zgodovine ne sme več ocenjevati z vidika konstruktivizma. S tem, ko odloži konstruktivističen pogled na svojo lastno zgodovino, se ji odpre tudi pot k pristnemu, resničnemu Tomažu in njegovemu realizmu.

Pravzaprav filozofija *mora* odložiti konstruktivizem, saj izhaja iz napačne razlage zgodovinskih dejstev. Komar poudari, da renesansa ni protitomistično, ampak protiaveroistično gibanje. Renesansa se noče odcepiti od Tomaža, ampak od aristotelskega averoizma. Renesansa je namreč proti aristotelškemu averoizmu uveljavljala platonistično idejo o absolutnem značaju vsakega posameznika (*dignitas hominis*), ki jo je sprejela iz bizantinskega izročila. Ta ideja je povsem v skladu z naukom 5. lateranskega cerkvenega zbora (1513), na katerem je papež obsodil padovanski averoizem in ponovil, da je duša vsakega človeka ustvarjena posamično. Zgrešeno interpretacijo o renesančni misli kot protikrščanski je ustvarila že

reformacija. Ta je človeka razlagala kot padlo, grešno bitje. V očeh reformacije je zato renesančna ideja o *dignitas hominis* nekaj nekrščanskega, poganskega. Po Komarju pa je, nasprotno, zgodovinska resnica ta, da renesansa ne pomeni nasprotovanja, ampak nadaljevanje srednjega veka. Srednji vek in renesansa ne stojita v nasprotju. Tudi Descartesa ne smemo razumeti kot svobodomiselnega, libertiniističnega filozofa, katerega cilj bi bil zasejati čim več dvoma. Nasprotno, Descartesova filozofija je prav obramba proti libertinizmu in ateizmu. K temu je Kartezija spodbudil kardinal Bérulle, nosilec oratorijanske duhovne prenovе v Franciji, katere cilj je bil, prevesti duhovnost v konkretno, vsakdanje življenje. V nasprotju z ustaljeno konstruktivistično razlago Kanta je poskušal Komarjev učenec Iturralde razložiti tudi Kanta, Komar sam pa se je lotil reinterpretacije Hegla. Njun namen je bil pokazati, da niti Kanta niti Hegla ne smemo razumeti kot čista konstruktivistična filozofa, kakor nam to na vsak način hočejo prikazati ustaljene interpretativne sheme zgodovine filozofije, ampak kot misleca, katerih misel še izhaja iz impulza biti.

Po Komarju torej zgodovine novoveške filozofije ni mogoče brati le v smislu vedno večjega oddaljevanja misli od biti, kakor to predlaga konstruktivistični model, ampak tudi v realističnem smislu kot prizadevanje, usmerjeno k mišljenju biti in stvarnosti. Program reinterpretacije zgodovine filozofije ima po Komarju za cilj, prebrati zgodovino filozofije z drugega, to je realističnega, ontološkega zornega vidika. Podobne naloge sta se lotila dva druga filozofa, s katerima je bil Komar povezan: Italijan Augusto Del Noce in Poljak Stefan Swiezawski, učenec znamenitih filozofov Twardowskega in Gilsone in učitelj Karla Wojtyły, kasneje papeža Janeza Pavla II.

V pravem središču Komarjeve misli pa je bil Tomaž Akvinski: »V bistvu se držim Tomaža Akvinskega. Ne pišem in ne predavam

o njem, ker to ni moj predmet, a filozofsko živim iz njega. Vedno bolj sem prepričan, da je učitelj za vse čase«. Komarjeva filozofija je vrnitev k Tomaževemu realizmu, po katerem je kriterij razuma neposreden umski uvid: *intellectus rationis principium ac terminus*. Po tem realističnem načelu je um vodilo razuma. Iz tega izhaja, da je spoznavna oblika podrejena spoznavni vsebini.

Zlasti pomembna je Komarjeva recepcija tomistične antropologije. Izhaja iz ontološkega načela, da »se vsako bitje izpopolnjuje le v smereh lastne narave, v mejah svojega bistva, iz svojega in na svojem«. Na tem načelu temelji antropološka premisa, da je bila narava človeka ustvarjena kot nekaj umnega in umljivega. Človek zato more in mora spoznavati samega sebe. Ker pa je človek ustvarjen po Božji podobi, ostaja v svojem jedru skrivnost. To nespoznatnost življenja imenuje *misterij*. Življenje ni skrivnostno zato, ker bi iz umanjkanja smisla ne vedelo, kaj početi, ampak zaradi presežne, za um prevelike zgoščenosti smisla biti človeka, ki ima svoj izvor v božji podobi. Smisel filozofije vidi v prodiranju uma v polnost in bogastvo resnice, dobrote in lepote, katerih korenine so skrite v nedoumljivi globini vsake stvari, predvsem pa človeka. V tem smislu Komar razlaga latinsko besedo za umevanje, *intelligere*, kot *intus legere*, tj. kot »brati v stvarih«, »prodirati v notranjost stvari, v njen skrivni smisel«. Naloga filozofije je iskanje poslednje jasnosti, ki je odgovor na vprašanja: »Kdo sem?«, »Kam grem?« itd. Takšno filozofsko iskanje vodi do najglobljih resnic, ki so same po sebi preproste in enovite (*simplex et unum*). Prav zato ker je resnica po svojem izvoru preprosta, je nikoli ni mogoče izreči v vsej njeni polnosti. Vsak sklep, do katerega pridemo, odpira vrata novemu, globljemu misteriju. Zato je resnice treba razumeti kot sklepe, ki odpirajo k drugim, globljim resnicam, tj. kot *conclusioni aperitive*, za kar uporabi izraz svojega toirinskega učitelja Mazzantinija.

Tomistična in tudi antična antropologija, ki jo je Komar zastopal in razvijal, je bila osnova njegovega dela na področju psihologije in psihiatrije. V to delo ga je uvedel dr. Ernest Edward Krapf, psihiater svetovnega slovesa, ki je pozneje postal predsednik Mednarodnega urada za duševno zdravje pri OZN v Ženevi. Krapf je izhajal iz prepričanja, da so nekatere duševne motnje posledica duhovnega nereda. Urad za duševno zdravje pri OZN je zato organiziral za psihologe in psihiatre dodatno izobraževanje iz filozofske antropologije. Na podlagi predloženega programa je urad za predavatelja izbral Komarja, ki je zatem od leta 1952 v Buenos Airesu psihologom in psihiatrom razlagal poglede klasične filozofije na človeka, dušo in etična vprašanja. Po njegovem nauku so že grška filozofija, patristična in sholastična misel prodrle do temeljnih resnic o človeški duši, ki jih sodobna globinska psihologija le potrjuje.

Freud kritizira zahodno kulturo kot rezultanto represij, tj. potlačitev. A po Komarju Freud ne nudi prave alternative. Po njegovi teoriji sta »libido« in »thanatos« sla po rušenju in smrti, ki ju je mogoče zadržati le z obvladovanjem, s potlačitvijo, z represijo. Iz represije pa zopet izhajajo reprimirani značaji. Na

represijo torej Freud odgovarja z drugo represijo. Alternativno, ki jo ponudi Komar nasproti psihoanalizi, je antično-tomistični nauk o krepostih. Kreposti čustev ne oblikujejo represivno, ampak v skladu z mero, dano v naravi človeka. Kreposti omogočajo urejeno izražanje čustev. Za antično-tomistični nauk o krepostih je značilno, da negativnih čustev ne potlači, ampak jih podreja pozitivnim ciljem, dobremu, ki sicer ni lahko dosegljivo (*bonum arduum*). Prav te ideje »težko dosegljivega dobrega« sodobna zahodna kultura, podrejena potrošniškemu totalitarizmu, ne pozna več. Negativna čustva, ki jih sodobni človek ne prerača na poti k težko dosegljivemu dobremu, se spreminjajo v agresivnost. Z naukom o krepostih, s katerim Komar zavrača vsako obliko represije, obenem poudarja enkratnost vsakega posameznika. Naloga vzgoje ni, da posameznika slepo oblikuje po uravnilovki, ampak da mu pomaga odkriti enkratnost njegove osebe in jo utrditi s krepostjo.

Komarjevo delo med slovenskimi zdomci

O vzgojnem delu, ki ga je Komar opravljal med slovenskimi zdomci, govorijo besede, ki jih je zapisal leta 1965 v *Zborniku Svobodne Slovenije*:

Helena Valentin: Ruševca, olje na platnu, 40 x 50 cm.

»Slovenska dediščina mi je dajala moč za hude napore in v njej sem vedno našel neizčrpane možnosti osebnostne prenovitve in poglobitve. Vsak naš fant in dekle, ki ima glavo za to, naj gre študirat. Starši naj se več brigajo za vzgojo otrok. To je važnejše kot komfort, avto ipd. To je osrednje opravilo družine. Brez njega je družina sama lupina. Če otroci ne bodo ukoreninjeni v domači družini, se nikdar ne bodo mogli resno uveljaviti v tujem okolju.«

Med Slovenci je opravljal vlogo narodnega buditelja. O tem govori naslov zbirke njegovih člankov *Iz dolge vigilije* (2002). Z zapisi, namenjenimi slovenski skupnosti, ki govorijo o pomembnih likih iz polpretekle slovenske in tudi svetovne zgodovine, ni le vzdramljal misli, ki je zrla pred seboj samostojno slovensko državo, ampak predvsem željo duha po notranji svobodi. Notranja svoboda je temelj zunanje: o tem govori v sestavku »Država je v nas samih« (*Pot iz mrtvila*). Takšnemu osvobajanju in očiščevanju duha so bili namenjeni »filozofski popoldnevi« v buenosaireški Slovenski hiši. Nekaj naslovov Komarjevih predavanj za Slovence: »Filozofske korenine sodobnega erotizma« (1976); »Razsvetljenje – luteranstvo – Hegel – Marx« (1977); »Sensizem ali 'groba estetika'« (1978); »Filozofske osnove za razumevanje slovenske problematike« (1979); »Tomaževa etika, prevedena v jezik sodobne problematike« (1980 in 1981); »Uvod v krščanski realizem« (1982); »Strah pred svobodo« (1983 in 1984); »Edvard Kocbek – Emmanuel Mounier, radiografija usodne zmede in zablode« (1985); »Notranja kriza marksistične filozofije« (1986); »Osnove krščanskega personalizma« (1987).

Publiciranje in jezik

Knjižno delo, s katerim je Komar dosegel največjo odmevnost, je *Red in misterij* (Buenos Aires, 1996; slov. prev. 2002), v katerem je zbral svoje najpomembnejše razprave. V

zadnjem času so njegovi učenci začeli sistematično izdajati knjige na osnovi predavanj, ki jih je imel na rednih tedenskih tečajih ali na povabilo raznih ustanov. V mednarodne filozofske kroge – zlasti v Franciji, Španiji in Italiji – je najprej prodril s študijami o Christianu Wolffu.

Znanstvene in poljudne razprave je objavljaval v številnih znanstvenih, strokovnih in poljudnih revijah (*Criterion, Sapientia, Universitas, Psychologica, Valores* idr.). Sodeloval je v publikacijah slovenske skupnosti v Argentini (*Meddobje*, zborniki Svobodne Slovenije idr.). S pesniškimi prevodi in zapisi o življenju kulturnih korifej je še pred vojno sodeloval v *Domu in svetu* in *Slovincu*, pozneje v publikacijah, ki jih je izdajala slovenska skupnost v Argentini (npr. prevod grškega bizantinskega pesnika Pavla Silenciarija v *Meddobju*). Pred odhodom iz Slovenije je bil urednik mladčevskih *Mladih borcev* in med vojno *Goriškega lista*. Pisal je v *Mentorja*, v *Svit*, v *Domoljuba*. Balantič mu je nosil v presojo prve pesniške poizkuse. Sodeloval je tudi pri italijanskih listih. Nekaj pesmi, ki jih je napisal, nosi psevdonim Anton Brezovnik (npr. *Vsakdanje pesmi*), druge je objavil s pravim imenom (npr. ciklus *Škofje-loški soneti*).

Ob vsem tem ne smemo spregledati tanakočutnosti, s katero je Komar uporabljal slovenski jezik. Dr. Matija Ogrin pravi o njem naslednje: »Komarjeva slovenščina je jasna in strnjena, varčna z besedami, hkrati barvita in nazorna, ob tem pa nam hrani čudovito zaledje starejših, redkih, pristno slovenskih izrazov. Šele če bi te izraze preverili s slovarji in pravopisi, bi se jasno zavedli, kako bogat knjižni jezik obvladuje Milan Komar v svojih esejih, govorih in člankih.«

Priznanja in imenovanja

Za svoje akademsko in kulturno delo je Milan Komar prejel različna priznanja in

imenovanja. Od leta 1963 se njegovo ime kot ime edinega Slovenca pojavlja v argentinskem *Kdo je kdo?*. Višji svet za katoliško vzgojo v Argentini ga je leta 1988 odlikoval z redom *Divino Maestro*. Papež Janez Pavel II. ga je leta 1992 odlikoval z redom komandatorja viteškega reda sv. Gregorja Vélikega. Leta 1995 je bil s španskim filozofom Juliánom Mariásom imenovan za častnega člana Argentinskega medicinskega društva. Od ljubljanskega nadškofa in metropolita dr. Franca Rodeta je leta 1998 prejel odlikovanje svetih bratov Cirila in Metoda. Že leta 1941 pa je na ljubljanski univerzi prejel svetosavsko nagrado za razpravo iz cerkvenega prava o jugoslovanških škofijskih sinodah. Nenazadnje ga je leta 2005 Univerza v Ljubljani odlikovala z nazivom častnega senatorja.

Posebnost in odmevnost Komarjevega opusa

Prof. Komar je sodil v vrsto najvplivnejših argentinskih filozofov. Odlikovali so ga globok humanistični čut, erudicija, bogata kultura, obsežno, natančno znanje. Izvirnost njegove misli se je najmočneje izrazila v njegovem načrtu reinterpetacije zgodovine srednjeveške in novoveške filozofije. V nasprotju z novoveško racionalistično-konstruktivistično paradigmo mu je njegov tomistični realistični model omogočil, da je zgodovino filozofije »prebrak« v nasprotni smeri, kot zblíževanje – ne kot oddaljevanje! – misli in biti. Zato ga poznavalci njegovega dela označujejo kot misleca, ki se vrača k stvarnosti, in to v času, ko je konstruktivistična, tehnična misel v svojem prodoru poskušala podreti še zadnje trdnjave tradicionalne filozofije, kakor sta npr. pojma narave ali stvarnosti. Z občutkom za stvarnost je Komar posegal tudi na področja sodobne kulture, v čemer se je kazalo njegovo izjemno poznavanje psihologije, psihiatrije, teologije, prava, umetnosti in politike, zlasti pa zgodovine.

Poleg raziskovalnega, akademskega dela je Komar opravil pomembno vzgojno, pedagoško delo, ne samo s svojimi rednimi predavanji na univerzi, ampak na množično obiskanih tečajih, ki jih je več kakor štirideset let iz tedna v teden imel za laično občinstvo med Argentinci in Slovenci. Iz tega se je razvila prava »Komarjeva šola«. Ker je večino svojih filozofskih dognanj posredoval ustno, je obseg njegovega knjižnega dela resda manjši.

Z deli, ki so bodisi ponatis njegovih v Argentini izdanih slovenskih knjig in člankov bodisi prevod njegovih del iz španščine, se je Komar po osamosvojitvi Slovenije znova predstavil svoji domovini, kjer je do tedaj ostal zamolčan in nepoznan. Njegovega imena – žal! – ne najdemo niti v *Enciklopediji Slovenije*. Nekaterne objave njegovih knjig delno popravljajo krivico, ki je med drugimi doletela tudi Komarja ob eksodusu slovenskega naroda po drugi svetovni vojni. Razlog, ki spodbuja k nadaljnji rehabilitaciji tega misleca v slovenskem akademskem prostoru, sta predvsem izvirnost in pozitivnost njegove misli. Zato Zorko Simčič s pravico ugotavlja: »Podoba slovenske sodobne filozofije brez poznanja Komarjevega opusa bi bila okrnjena«.

Viri in literatura:

- Komar, M.: *Pot iz mrtvila*. Buenos Aires: Slovenska kulturna akcija, 1965; (2., razširjena izdaja: Ljubljana: ŠOU, 1999).
- Komar, M.: *Iz dolge vigilije* (slov. prev. Maria Debevec Simčič). Ljubljana: Družina, 2002.
- Komar, M.: *Red in misterij* (slov. prev. Maria Debevec Simčič in Zorko Simčič). Ljubljana: ŠOU, 2002.
- Komar, M.: *Razmišljanja ob razgovorih*. Ljubljana: Družina, 2002.
- Ogrin, M.: Komarjevi filozofski vigiliji na pot. V: M. Komar: *Iz dolge vigilije*. Ljubljana: Družina, 2002.
- Senčar, I.: Hrepenenje po zadnji jasnosti. V: M. Komar: *Pot iz mrtvila*. Ljubljana: ŠOU, 1999.
- Simčič, Z.: Milan Komar in Ob prvem izidu esejev Milana Komarja v Sloveniji. V: M. Komar: *Pot iz mrtvila*. Ljubljana: ŠOU, 1999.
- Žalec, B.: Sladka tlaka smisla. V: M. Komar: *Red in misterij*. Ljubljana: ŠOU, 2002.